

Денис Н.
студент групи СРСП-21
юрдичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: д.психол.наук, професор,
професор кафедри психології та
соціальної роботи ТНЕУ
Шандрук С.К.

ФОРМИ ПІДВИЩЕННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ СОЦІОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

В даний час в суспільстві наявна постійно зростаюча потреба в активних, креативних, нестандартно мислячих особистостях, які здатні перетворювати себе і навколишній світ, бути підприємливими, конкурентоспроможними, готовими адаптуватися до нових, часом несподіваних і незвичних умов і реалій сучасного світу. У зв'язку з цим проблема розвитку творчих здібностей особистості не втрачає своєї актуальності і як і раніше привертає до себе особливу увагу вчених найрізноманітніших сфер науки, таких як філософія, культурологія, психологія, педагогіка, соціологія, економіка та ін. [1-3]. Сучасна людина має бути здатна бачити нові проблеми, знаходити якісні рішення в нестандартних ситуаціях, в умовах нестабільності і плюралізму, постійного вдосконалення накопичених суспільством знань. Саме з цією метою – вивчення основ становлення творчої особистості та розвитку її потенціалу пропонуємо запровадити варіативний курс «Розвиток творчих здібностей» для магістрантів ТНЕУ напряму «соціальна робота і соціальна політика». Особливе місце в системі курсу займають питання, що стосуються принципів творчості і творчих рішень: гнучкою реакції на зміни, вироблення творчих ідей, формулювання проблем, відхилення від стандарту, творчості і осяяння, відкриття в результаті осяянь, зведення до мінімуму негативного мислення.

У змісті когнітивного компонента творчих здібностей вчені в першу чергу виділяють творчу уяву і творче мислення [1]. Тому особливе місце в програмі має бути приділене творчому мисленню, розгляду питань, що стосуються діагностики креативного потенціалу, інтуїтивного типу мислення, впливу середовищних умов на креативність, методам креативного вирішення проблем.

В результаті вивчення дисципліни магістранти за підсумками курсу набудуть знань в сфері сучасних соціально-психологічних концепцій про природу індивідуальності, індивідуальної сутності творчих здібностей, проблеми творчості і творчих здібностей у контексті вивчення соціальних і психічних явищ, підходах до їх розвитку, особливості прояву емоційно-вольової сфери у творчій діяльності. Набуття умінь і навичок пов'язане із побудовою психолого-освітніх моделей аналізу і консультування особистості майбутнього соціального працівника в аспекті її творчого потенціалу і розвитку, визначенням індивідуальних особливостей прояву творчих здібностей, рівня розвитку мотивації до творчості, практичними прийомами розвитку творчих здібностей: вміннями порівнювати і систематизувати об'єкти, ситуації, явища за різними критеріями, вміннями встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розглядати системи в єдності і розвитку, виділяти протиріччя і суперечності в явищах, виявляти і формулювати, розділяти суперечливі властивості об'єктів в просторі і часі, представляти об'єкти в просторі, долати інертність мислення, оцінювати рішення, що відрізняються оригінальністю, новизною і креативністю тощо.

Успішність освоєння такої дисципліни багато в чому залежатиме від організації самостійного вивчення студентами навчального матеріалу, від їх мотивації, встановлення творчої взаємодії з викладачем та іншими студентами. З цією метою магістрантам варто пропонувати завдання для самостійного виконання, проводити оцінювання, контроль студентів, який здатний стимулювати пізнавальну діяльність (тестування, анкетування,

твори-міркування, есе, тези). Самостійна робота є обов'язковою частиною варіативної освітньої програми і проводиться магістрантом під час домашніх занять відповідно до тих завдань, які запропоновані викладачем. Результати самостійної роботи можуть контролюватися викладачем як на груповому занятті (практичному або семінарському), так і в індивідуальному порядку. Індивідуальна робота магістрантів спирається на методичне та інформаційне забезпечення, включаючи навчально-методичні посібники, а також різні відео і аудіоматеріали. Серед видів самостійної роботи слід зазначити такі: складання конспекту на базі рекомендованої літератури (з використанням інформаційних технологій), вивчення змісту лекцій, записаних на аудиторних заняттях, підготовку до практичних занять, підготовку доповідей з дисципліни, рефератів, есе, створення творчого проекту; роботу з першоджерелами, відвідування бібліотек, музеїв, виставок, концертів з метою збору та накопичення інформації та розширення кругозору.

У програмі має бути представлений ряд тем, що відповідають змісту дисципліни: «Специфічні якості творчої особистості», «Мотиваційний компонент в структурі творчих здібностей», «Проблема оптимальних термінів початку розвитку творчих здібностей», «Творчі здібності як властивість проявляти соціально-значиму творчу активність», «Творча уява – провідний компонент в структурі творчих здібностей», «Реалізація системно-структурного підходу до психологічного аналізу творчих здібностей», «Роль інтуїтивного мислення в структурі творчих здібностей», «Синтез свідомого і несвідомого у творчій діяльності» тощо.

Оволодіння дисципліною «Розвиток творчих здібностей» прямо пов'язане із правильною організацією науково-дослідної роботи магістрантів: умінням планувати час і свою діяльність, умінням здійснювати інформаційний пошук, орієнтуватися в сучасних класифікаторах джерел, користуватися банками даних і сучасними інформаційними технологіями, вільно орієнтуватися в мережі Інтернет для пошуку потрібної інформації. Здатність одержувати готові знання повинна бути перетворена в навички самостійного добування цих знань. При підготовці реферату необхідно вміти проводити аналіз матеріалу, синтезувати розрізнену інформацію, узагальнювати знання, робити висновки, систематизувати, класифікувати, порівнювати матеріал. Усі перераховані навички аналітичного мислення є найважливішою умовою ефективного засвоєння знань. Необхідно прагнути до самоконтролю і самостійності в процесі навчально-пізнавальної діяльності: проявляти гнучкість, оперативність, креативність мислення, ставити і вирішувати пізнавальні завдання, використовувати дослідницькі, пошукові методи в роботі.

Глибина і якість отриманих знань багато в чому залежать від того, наскільки усвідомлений і структурований навчальний матеріал. Мотивувати самостійну роботу студентів може позитивне ставлення до навчання загалом і до предмету зокрема, почуття обов'язку і відповідальності, потреба в знаннях, задоволення від процесу пізнання, професійні установки і устремління. Переробка інформації, аналіз документів, вивчення наукової літератури, зіставлення різних гіпотез і теорій, оформлення графічних результатів досліджень, побудова теоретичних моделей, статистична обробка даних – усе це сприятиме формуванню наукового мислення магістрантів, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей. В такому разі поступово студент опановує методику науково-дослідницької роботи.

Набуті навички та вміння теоретичного осмислення матеріалу необхідно творчо застосовувати на практиці, так як відсутність систематизованих знань, недостатній рівень їх засвоєння багато в чому впливає на вміння застосовувати отримані знання в нових і змінених ситуаціях. Це зумовлене тим, що в студентів не завжди складається в достатній мірі вміння розпізнавати знайомі теоретичні положення, які найбільш характерні для ситуації, що виникла чи постала.

З метою розвитку творчого мислення, активності до пізнання слід застосовувати нетрадиційні форми навчання, серед яких популярністю користуються ділові ігри, тренінги, дискусії, інтерактивні методи, адекватні конкретному етапу освітнього процесу (бесіди, есе,

аналіз художніх творів, перегляд відеоматеріалів). Використання інформаційних технологій стає необхідним в процесі підготовки доповідей, статей, рефератів, презентацій. Для вирішення творчих завдань викладач може використовувати різні методи активізації мислення, наприклад: мозковий штурм як метод творчого пошуку, синектика як метод пошуку аналогій, метод фокальних об'єктів як перетворення систем за допомогою ознак випадково вибраних об'єктів та інші.

Таким чином, в залежності від потреб навчального процесу можна виділити кілька форм позакласної роботи магістрантів.

1. Ознайомлення з літературними джерелами. Магістранту рекомендується вивчення авторських монографій в сфері соціально-психологічних знань. Основна мета – ознайомити студентів з основними теоретичними проблемами вітчизняної та зарубіжної психології творчості.

2. Підготовка до практичних занять. Даний вид роботи дозволяє включити магістрантів в активне самостійне опрацювання матеріалу. Готуючись з певної тематики, із використанням відповідної літератури, студенти вчаться знаходити підтвердження теоретичних положень на практиці, аргументувати свою думку, наводити факти, формулювати питання, брати участь в бесідах, дискусіях, відповідати на проблемні питання, підводити підсумки, висновувати.

3. Участь в роботі секційних засідань НДРС (науково-дослідна робота студентів), науково-практичних конференціях. Участь в конференції, написання статті вимагає від магістранта звернення до науково-дослідницької роботи, що значно поглиблює і розширює діапазон його знань з досліджуваного питання, спонукає до активного прояву своїх творчих можливостей. Для дослідження можуть бути запропоновані наступні проблеми: характеристика загальних та спеціальних здібностей, художні здібності як продукт історичного розвитку людини, мотивація і здібності, здібності і вік, тестові методи діагностики обдарованості, розвиток і формування здібностей, підготовка викладача до роботи з обдарованими студентами та багато інших.

4. Знайомство з літературою з історії психології творчості. Ця форма аналітичної роботи допомагає збагатити запас історичних відомостей в сфері психологічних знань.

5. Альтернативні форми роботи. Ведення психологічного словника з питань творчості і творчої діяльності як альтернативного виду самостійної роботи сприяє систематизації і засвоєнню різних термінів і понять, що в результаті веде до формування понятійної бази дисципліни (тезауруса).

Узагальнюючи вищесказане, можна відзначити, що важко переоцінити важливість і необхідність самостійної роботи магістрантів з освоєння курсу «Розвиток творчих здібностей», що знаходить відображення і в навчальному плані дисципліни, що відводить велику частину часу саме творчої, позакласної роботі майбутніх фахівців соціальної сфери. В цілому слід зазначити, що сучасне суспільство вимагає підготовки компетентних, активних, підприємливих, ініціативних фахівців – соціальних працівників, які максимально використовують свій творчий потенціал, вміють швидко і грамотно працювати з інформацією, творчо діяти в умовах нестабільності. Тому спільні зусилля викладачів і студентів повинні бути спрямовані на отримання знань про специфіку творчості і творчої діяльності, формування певних дослідницьких навичок і умінь з метою виховання творчої особистості, необхідної суспільству і конкурентоспроможною в сфері суспільного виробництва.

Список використаних джерел

1. Психология творчества / под ред Я. А. Пономарева. Москва : Наука, 1990. 224 с.
2. Роменець В. Психология творчості: навч. посібн. Київ: Либідь, 2004. 288с.
3. Шандрук С.К. Психологічні засади розвитку професійних творчих здібностей майбутніх практичних психологів : 19.00.07 : дис. ... д-ра психол. наук ; Тернопільський нац. ун-т . Тернопіль, 2016 . 458 с.